

Incorporation of Cultural Heritage Symbols to Urban Planning and Contextualisation of Its Role in the Development of a Sense of Common Identity: Case Study of the Contemporary Jiroft, Southern Kerman Region

Hossein Habibi *

Faculty Member, Department of Archaeology,
Faculty of Literature and the Humanities,
University of Jiroft, Jiroft, Iran.

1. Introduction

The current research is an interdisciplinary investigation primarily aimed at contextualizing the significance of cultural heritage symbols within urban environments. The spatiotemporal scope of the study centers on Jiroft city, focusing on a period spanning approximately the last fifty years. It mainly questions if it is possible to historically contextualize the role played by urban elements embodying local cultural heritage symbols in the public space of the southern Kerman region.

2. Literature Review

The theory of practice is a well-established framework that has been employed across a broad spectrum of disciplines within the social science and humanities. That said, it must be acknowledged that it has not been properly incorporated into the archaeological methodology of reconstructing human cultures. The present research is set to utilize its tools in the examination of the social dynamics that underpin the transformation processes of collective identity in relation to cityscapes and their material culture.

3. Methodology

This analysis employed a comprehensive methodology that integrated the concept of "material culture," as understood in archaeology and anthropology, with Pierre Bourdieu's "theory of practice" from sociology. Data collection involved an intensive survey of public spaces across the entire city. The research design incorporated structured observations and unstructured interviews with local residents to gather qualitative insights. This integrated approach was applied to explore the

* Corresponding Author:

How to Cite: Habibi , H. (2025). Incorporation of Cultural Heritage Symbols to Urban Planning and Contextualisation of Its Role in the Development of a Sense of Common Identity: Case Study of the Contemporary Jiroft, Southern Kerman Region, *Journal Urban and Regional Development Planning*, 10 (34). 189-234.

historical influence of urban elements associated with cultural heritage within the public spaces of southern Kerman. This approach aims to contribute to a broader understanding of how cultural heritage symbols shape urban identity and influence social dynamics over time.

4. Discussion

The article maintains that the *hysteresis* observed during the 1350s and 1360s, according to the Iranian solar calendar, can be inferred from significant regional transformations. These include a sudden shift in the power field marked by the Islamic Revolution of 1357, which led to profound changes in cultural and symbolic fields. Additionally, demographic growth during the 1360s and 1370s contributed to social shifts, while sociopolitical instability—primarily stemming from the Iran-Iraq War and its prolonged aftermath—further destabilized social structures. The economic field also experienced crises, reflecting broader systemic upheavals. In the 1380s, southern Kerman's rich archaeological heritage gained international scholarly attention, highlighting the region's extensive history of human settlement. This increased awareness fostered a deeper appreciation of the archaeological and cultural legacy embedded within the region's social fabric. Efforts by local communities to establish economic competitiveness were largely constrained by the prevailing power field structures that aimed to safeguard archaeological sites. Consequently, these initiatives were predominantly focused on knowledge-based strategies. Scientific advancements in archaeology and related fields, yet again, reinforced the importance of regional identity and heritage, embedding these concepts into the collective *habitus* of local communities and strengthening their cultural cohesion.

The zeitgeist manifested prominently within the public spaces of the urban environment. These manifestations served as the primary focus of this research, emphasizing urban elements imbued with cultural significance linked to the discourse surrounding local ancient heritage. The social capitals accessible to the local communities can be categorized into three distinct types: archaeological, environmental, and religious. Each category found tangible expression within the urban landscape through specific artifacts and structures. Firstly, there are eleven replicas of proto-historical chlorite artifacts from the Halil-rud River Basin, which symbolize archaeological heritage. Secondly, three wall paintings and statues represent the past natural landscape of southern Kerman, representing environmental heritage. Lastly, three sets of symbolic stands illustrate Islamic prayers, religious decrees, and ceremonial tools, embodying religious heritage. It is posited that the peak of urban development in Jiroft, particularly during the 1380s and 1390s, aligns with a period when local social agents actively promoted narratives emphasizing the region's glorious past. Cultural heritage elements collectively form a prominent cluster of symbolic structures within the cityscape. Their importance can be

understood through two key aspects: the relatively high number of seventeen specimens in a small city and their specific spatial distribution, predominantly concentrated in Jiroft's main squares, boulevards, and streets. This pattern underscores the vital role of everyday urban spaces and their symbolic cultural connotations within the *habitus* of local societies. It reflects how these symbols and their associated values are mobilized within strategies employed by individuals to attain competitive social positions. Since its inception, the discourse surrounding the cultural heritage of southern Kerman has been largely inspired, either wholly or in part, by the archaeological discoveries made in the Halil-rud River Basin area during that period.

5. Conclusion

The reshaping of social and embodied cultural capitals has significantly influenced the collective *habitus* of southern Kerman's societies. The urban environment of the region's principal city has emerged as a strategic front for engaging with and mobilizing these capitals. Analyzing the everyday spatial dynamics of Jiroft revealed a complex interaction between individual subjectivities and overarching, objective social structures, illustrating an ontological complicity that shapes social realities. In this context, effective strategies restructured social fields, while symbolic urban elements played a crucial role in redefining the *habitus* of social agents, thereby expanding the boundaries of what is considered possible. The newly accessed capitals were actively utilized within local communities' ongoing efforts to attain distinction and social recognition. This diachronic analysis of the transformation of collective identity in the region indicated a linear progression, culminating in demands that led to the initial recognition of the independent province of South Kerman by the relevant authorities. The research underscored that urban planning initiatives, when rooted in local cultural memory and culturally sensitive, can serve as dynamic agents within the social fabric. Such programs have the capacity to enrich the lived experiences of citizens, fostering a deeper sense of community and cultural continuity, and ultimately contributing to regional development and identity formation.

Acknowledgement

The author wishes to thank the anonymous reviewers whose helpful recommendations enriched the final result.

Keywords: Southern Kerman, Jiroft, Theory of Practice, Cultural Heritage Symbols, Common Space.

نمادهای میراث فرهنگی در عناصر شهری و زمینه‌یابی نقش آن در هویت‌سازی جمعی

مطالعه موردی شهر جیرفت در منطقه جنوب کرمان

استادیار گروه باستان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی،
دانشگاه جیرفت، جیرفت، ایران.

حسین حبیبی * ID

چکیده

این پژوهش با رویکردی بین‌رشته‌ای پویایی‌های اجتماعی پس‌روند تحول هویت جمعی در جنوب کرمان را در حدود نیم سده اخیر کاویده است. تحقیق حاضر با طرح این پرسش که آیا زمینه‌یابی تاریخی نقش عناصر شهری مرتبط با میراث فرهنگی در فضای عمومی منطقه جنوب کرمان ممکن است، گمانداشته با مطالعه توصیفی-تحلیلی عناصر فرهنگی در فضای عمومی شهر جیرفت می‌توان روند تحول چنان مضامینی را رمزگشایی کند. بنیان نظری آن بر «نظریه عمل» در جامعه‌شناسی و مفهوم «فرهنگ مادی» در باستان‌شناسی و انسان‌شناسی استوار بوده و داده‌های کیفی روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده‌اند. با تحلیل شرایط اجتماعی-سیاسی استدلال شده که وضعیت «ناسازش» اجتماعی منطقه در دهه‌های ۵۰ و ۶۰ خورشیدی قابل مطالعه است. با مطرح شدن میراث حوزه فرهنگی جیرفت در مجامع علمی پس از دهه ۸۰، تلاش‌هایی محلی برای دستیابی به موقعیت‌های ممتاز در «میدان» اقتصادی با کنترل میدان قدرت تا حدی مهار گشته و راهبردها به کنش در میدان علمی محدود شد. دستاوردهای علمی به برجسته شدن مفاهیم هویت و میراث متمایز در «عادت‌واره» گروهی مردمان منطقه انجامید. نمادهای میراث فرهنگی در فضای شهری تجلی مادی این سرمایه اجتماعی نوپدید هستند که کنشگران بر پایه «باور دگرزایی» هویت متمایز در راهبردهایشان برای تحول نظم موجود در جنوب کرمان آن دوره به کار گرفته‌اند.

کلیدواژه‌ها: جنوب کرمان، جیرفت، نظریه عمل، نمادهای میراث فرهنگی، فضای عمومی.

۱. طرح مسأله

پژوهش حاضر، نقشه راه فرایندی دوسویه را ارائه می‌کند که بر اساس آن افراد از محیط پیرامون (در این مورد شهر مورد سکونت و محیط بر ساخته‌اش)^۱ تأثیر گرفته و به‌شکلی ناخودآگاه این محیط، ارزش‌ها و هنجارهای پس آن را درونی کرده و در عین حال بر پایه تجارب زیسته و ویژگی‌های شخصیتی و موروثیشان بر آن اثر می‌گذارند (به عبارت دیگر در آن مشارکت می‌کنند و بر آن می‌افزایند).

پرسش اصلی این تحقیق این است که آیا زمینه‌یابی تاریخی نقش عناصر شهری مرتبط با میراث فرهنگی در فضای عمومی منطقه جنوب کرمان ممکن است؟ در این راستا فرضیه آنبارت بوده از اینکه با مطالعه‌ای به شیوه توصیفی-تحلیلی بر کاربری نمادهای فرهنگی در فضای عمومی شهر جیرفت می‌توان به بررسی روند تحول چنان مضامینی در منطقه در حدود نیم سده اخیر پرداخت. ضرورت چنین پژوهشی در این نهفته که بر اساس مدل مورد استفاده، امکان تعیین نسبی چگونگی سیاست‌گذاری فرهنگی برای طرح‌ریزی شهرسازی و برنامه‌های توسعه شهری فراهم می‌شود. همچنین ضرورت این حوزه مطالعاتی آشکارا در نیاز به پرداختن به هویت جمعی در جامعه معاصر با رویکردی علمی نهفته است. اهمیت دوچندان طرح پژوهشی حاضر در نیاز روزافزون به اتخاذ رویکردی فعالانه به امر هویت‌سازی در عصر اطلاعات و زمانه‌ای احساس می‌شود که فرایند «جهانی شدن»^۲ امکان و بازه زمانی درونی شدن ارزش‌های فرهنگ‌های بومی-محلی را به‌شکلی روزافزون به‌ویژه برای نوجوانان و جوانان محدود کرده است. هدف از این مطالعه این است که پویایی‌های اجتماعی پس هویت‌سازی جمعی را در روندی در زمانی زمینه‌یابی کند. پس در نتیجه، چنین برنامه‌های توسعه شهری دارای ژرفای فرهنگی مناسبی گشته به گونه‌ای که در این راستا به زندگی جمعی شهروندان غنا بخشیده و در گام بعدی، از یک سو سلامت روانی نسل جوان اعتلا یافته و از سوی دیگر هویت جمعی-ملی در جامعه تقویت گردد.

1. built environment.
2. globalisation.

محدوده مکانی-زمانی پژوهش شهر جیرفت در منطقه جنوب کرمان و طی حدود یک نسل گذشته است. تحقیق حاضر، بررسی میان‌رشته‌ای بر پایه مجموعه‌ای از به‌روزترین مباحث نظری در انسان‌شناسی، باستان‌شناسی و جامعه‌شناسی پیرامون هویت‌سازی جمعی در جامعه است. بر این اساس، داده‌های کیفی گردآوری شده (برای روش گردآوری بنگرید به بخش ۳) به روش تحلیلی-توصیفی مطالعه شده و در چارچوب نظری «تئوری عمل» پیر بوردیو (بنگرید به بخش ۲) در بخش «بحث» تفسیر می‌گردند.

۲. پیشینه پژوهش

«نظریه عمل»^۱ نخستین بار در سال ۱۹۷۲ توسط پیر بوردیو^۲ در کتاب یادمانیش^۳ (Bourdieu, 1977) به عنوان یک بنیان نوین نظری-میدانی و مجموعه ابزارهایی معرفت-شناختی و روش‌شناختی برای مطالعه زیست اجتماعی گروه‌های انسانی طرح گردید. این نظریه از همان آغاز با توجه به قابلیت‌های چشمگیرش در تبیین جهان اجتماعی و روش علمی و صریحش در این راه، توسط خود بوردیو و دیگران در مطالعات حوزه‌های گوناگون علوم اجتماعی و انسانی مورد استفاده قرار گرفته است. از این میان می‌توان به کارهای وی در انسان‌شناسی، قوم‌نگاری، تاریخ هنر، جامعه‌شناسی، فلسفه، علوم تربیتی، زبان‌شناسی، اقتصاد و علوم سیاسی اشاره کرد. امروزه تأثیرپذیری‌ها از او را می‌توان به ویژه در انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی (Shusterman, 1995: 1) جست اگرچه که استفاده از نظریه بوردیو محدود به این حوزه‌ها نبوده و ردپای آن در پژوهش‌های رشته‌های بسیار متنوعی از جغرافیا تا الهیات قابل پیگیری است (2: Grenfell, 2010 با کتابنامه). بهره‌برداری گسترده و موفق در علوم گوناگون گواه قابلیت‌های چشمگیر این چارچوب

1. Theory of Practice.

۲- جامعه‌شناس و فیلسوف فرانسوی که به عنوان یکی از تأثیرگذارترین اندیشمندان اجتماعی سده بیستم میلادی شناخته می‌شود.

۳- با عنوان «Esquisse d'une théorie de la pratique».

نظری در فهم و تحلیل جمعیت‌ها و تحولاتشان است. با این وجود، علوم باستان‌شناسی، مطالعات میراث فرهنگی و تاریخ علی‌رغم داده‌های در دسترس درباره‌ی زیست اجتماعی و روندهای آن در طول تاریخ، بجز در مواردی انگشت‌شمار (برای نمونه بنگرید به Smith, 2001 و Shanks, 2005 با کتابنامه) چندان از این توان بهره نبرده‌اند. بنابراین جای خالی این رویکرد در مطالعات بر پایه‌ی مواد فرهنگی در ادبیات فارسی باستان‌شناسی کاملاً حس می‌شود. همچنین محدود تحقیقات بین‌المللی این حوزه در علوم باستان‌شناختی و مطالعات میراث فرهنگی - مورد ارجاع در بالا- نیز از تئوری عمل در چارچوبی پساساختارگرایانه و تاریخ هنری بهره برده‌اند. نگرش انتشارات مورد اشاره باستان‌شناختی در بهره‌گیری از مواد فرهنگی قابل قیاس با این پژوهش است. ولی وجه افتراق رویکرد تحقیق حاضر در این نهفته که تئوری عمل را برای جهت دادن به طرح پژوهشی اتخاذ کرده تا با استفاده از ابزارهای سپهر اجتماعی انسان را با بینشی علمی-تجربی بررسی نماید. این پژوهش با بهره‌گیری از چارچوب نظری تئوری عمل به زمینه‌یابی پویایی‌های اجتماعی و روند تحولی هویت‌سازی جمعی بر پایه‌ی پراکنش عناصر شهری معاصر در فضای عمومی می‌پردازد.

۳. چارچوب نظری پژوهش

بوردیو برای درافکندن چارچوب نظری- عملی تئوری عمل در جهت انجام پژوهشهای اجتماعی تجربی مبادرت به ابداع اصطلاحاتی مفهومی کرد که در حقیقت ابزارهای معرفت^۱ و روش‌شناختی^۲ به شمار می‌روند. این در زمان به پدید آمدن چیزی انجامید که امروزه به «زبان بوردیویی»^۳ شهره است.^۴ مرکزی‌ترین این ابزارها یک سه‌گانه همیشه‌همراه

1. epistemological.

2. methodological.

3. Bourdieusian language.

۴- گفتنی آنکه در ارتباط با برابرها، نویسنده تا جایی که در ادبیات فارسی علوم اجتماعی واژه‌ای رسا به شکل همگانی مورد پذیرش قرار گرفته باشد، آن را جایگزین اصطلاحات فرانسوی، انگلیسی و یونانی-لاتین کرده، مانند «عادت‌واره» به جای واژه لاتین هیتوس^۴ یا «میدان» که جایگزین فیلد^۴ شده و یا «سرمایه» در برابر کپیتال^۴ و «ناسازی

و ملازم ثابت است: عادت‌واره، میدان و سرمایه. البته نگرش بوردیویی به زیست اجتماعی دربرگیرنده مفاهیم مهم دیگری نیز است که در این میان می‌توان به این موارد اشاره کرد: باور بدیهی، تمایز^۱، کنشگری یا فعلیت^۲، منطق عمل^۳، طبقه اجتماعی^۴، درونی‌سازی^۵، ناسازش^۶، توازن^۷، موقعیت^۸، موضع^۹، دژفهمی یا سوءتصدیق^{۱۰}، خشونت نمادین^{۱۱} یا خشونت برای تمایز^{۱۲}.

در اینجا به شکلی بسیار موجز به مرکزی‌ترین مباحث و مهمترین گزاره‌های تحلیل بوردیویی می‌پردازیم. شرایط مادی و جسمی فرد در سپهر اجتماعی تجربیات بی‌شماری از امر ممکن یا ناممکن، محتمل یا نامحتمل و خوشایند یا ناخوشایند را رقم می‌زند که در همین راستا به درک ناخودآگاه وی از چنان امور و محدودیت‌ها و امکانهایش می‌انجامد. بنابراین «عادت‌واره» و ذهنیت فردی^{۱۳} در نتیجه تجربیات زیسته، موقعیت در «میدان‌های» اجتماعی ویژه و نیز بر اساس خصایص موروثی شکل می‌گیرد (Maton, 2010: 58). اما این به معنای آن نیست که چنین تبیین رفتاری فاقد مکانیسمی علیتی^{۱۴} یا تبعیت آگاهانه قوانین یا ایده‌هاست بلکه مفهوم عادت‌واره بوردیو استنباطی فراتر از دوگانه جعلی قواعد

یا ناسازش» که معادل کلمه یونانی هیسترسیس^۴ انگاشته شده است. با این حال بایستی اشاره کرد که در همه موارد، برابر نهادها کاملاً رسا و جامع‌الاطراف نبوده‌اند، مانند «باور» یا «باور بدیهی» برای واژه یونانی دژگرا^۴ و مشتقاتی مانند دژگریک^۴.

1. distinction.
2. agency.
3. logic of practice (*le sens pratique*).
4. social class.
5. inculcation.
6. hysteresis.
7. equilibrium.
8. position.
9. disposition.
10. misrecognition.
11. symbolic violence.
12. violence for distinction.
13. individual subjectivity.
14. causal mechanism.

آگاهانه-جبر علیتی را ارائه می‌کند. در این راستا، کنش هدفمند الزاما به هدفی مشخص یا قوانینی آگاهانه بر نمی‌گردد و از این رو این مفهوم هم کنشگری و فردیت و هم روابط و قواعد اجتماعی عینی را منظور می‌کند (Taylor, 1995؛ Shusterman, 1995: 4-5). فضای اجتماعی دربرگیرنده میدان‌های گوناگونی است (از جمله میدان‌های هنر، فناوری، زبان، دین، اقتصاد، علم، ورزش، مُد، سیاست و قدرت). هر یک از آنها صحنه کشمکش و جدال بین «کنشگرانی» است که در راستای ابعاد و ترکیب‌بندی^۱ «سرمایه‌های» در دسترسشان راهبردهایی را برای تصاحب «موقعیت‌های» مطلوب و ممتاز اتخاذ می‌کنند (Crossley 2010: 89؛ Moore, 2010: 11). متعاقباً براین مستقیم راهبردهای موفق تشکیل ساختارهای یک میدان اجتماعی است (Hardy, 2010: 143؛ Maton, 2010: 51). بر این اساس هر میدان دارای «منطق عمل» متمایز خود است (Thomson, 2010: 70). ضمن آنکه میدان‌های بزرگ می‌توانند دربرگیرنده خرده‌میدان‌هایی باشند (مانند خرده‌میدان‌های موسیقی ارکسترال کلاسیک و موسیقی مردمی خیابانی در میدان هنر یا خرده‌میدان‌های علوم مطلقه و تاریخ هنر در میدان رشته‌های علمی) که در عین تشکیل میدان اصلی، هر یک قوانین و روال خاص خود را دارند (Thomson, 2010: 72-3). عادت‌واره‌های طبقاتی در رهگذر این «کشمکش برای تمایز»^۲ و بر پایه صفات ویژه فرهنگی (و بنابراین فرهنگی متمایز) به وجود می‌آیند که بر پایه آن طبقات اجتماعی و نیز افراد درون هر یکشان از یکدیگر «تمایز» می‌یابند (Bourdieu, 1984). از این رو، بوردیو مفهوم میدان را به عنوان یک فضای اجتماعی ساختارمند شده، دربرگیرنده افرادی مسلط و تحت سلطه، با روابط همیشگی نابرابر و در کشمکش دائم برای ثبات یا تغییر وضع حاضر آن ساخت اجتماعی وصف می‌کند (Bourdieu, 1998: 40-41).

«سرمایه» واسطه اصلی عامل در میدان به شمار می‌رود که چنانکه گفته آمد، موقعیت یک فرد در میدانی به خصوص است. سرمایه نیز همچون میدان دارای گونه‌ها و شکل‌های

1. volume and composition.
2. struggle for distinction.

متفاوتی است که عبارتند از: "اقتصادی (پول و متعلقات)؛ فرهنگی (مانند اشکال دانش؛ ترجیحات ذائقه، زیباشناختی و فرهنگی؛ زبان، روایی و صدا/آوا)؛ اجتماعی (انتساب‌ها و شبکه‌ها؛ ارتباطات و تعلق خانوادگی؛ میراث مذهبی و فرهنگی) و نمادین (چیزهایی که نماینده-نماد - انواع دیگر سرمایه بوده و قابل «معامله» در دیگر میدان‌ها هستند، مانند اعتبارنامه‌ها)" (Thomson, 2010: 69). مهمترین اشکال سرمایه به ترتیب اقتصادی و فرهنگی هستند که بر اساس میزان دسترسی به هر یک، می‌توان موقعیت فرد در درون یک میدان را بر نمودار پراکندگی پیاده کرد - در حالی که سرمایه اقتصادی به دلیل اهمیت بیشترش بر محور افقی نشان داده می‌شود (Crossley, 2010: 89؛ Thomson, 2010: 71). گفتنی آنکه با وجود تفاوت ظاهری بین سرمایه‌ها و میدان‌های نمادین و اقتصادی، در عمل این میدان‌ها به صورتی مشابه بر اساس منطق نابرابری ساختاری و روابط قدرت میدان اقتصادی عمل می‌کنند و سرمایه‌های نمادین گونه‌هایی ذاتی از سرمایه اقتصادی هستند، واقعی‌تری که در روند «دژفهمی» به شکلی نظام‌مند انکار می‌شود (Moore, 2010: 104). دژفهمی یا سوءتصدیق به مکانیسمی تلقی می‌گردد که در خلال آن اختیاری و ساختگی بودن^۱ نظم عینی یک میدان کتمان شده و نظم و روالی خاص (از میان نظم‌های ممکن دیگر) به عنوان راه عمل واحد، بدیهی، عادی و غیرقابل تغییر تلقی می‌گردد. دژفهمی کاملاً مرتبط با اصطلاح مفهومی «باور بدیهی» است (Bourdieu, 1977: 164-6). باور بدیهی، دژفهمی اختیارات اجتماعی بوده که به فهم شهودی پیش‌تأملی^۲ و همگانی و تصدیق فرمول‌بندی‌نشده آنها انجامیده است. از آن رو، باور بدیهی عبارتست از اُرتدکسی‌ها و انگاره‌های تضمینی درون یک میدان که فراتر از ایدئولوژی‌ها به شکل دیدگاه و ادراک خارج از بحث، بدیهی و بی‌نیاز از تصریح قلمداد می‌شود. در نتیجه، آن تعیین‌کننده عمل و ویژگی‌های «طبیعی» از طریق حس محدودیت درونی‌شده و عادت‌واره کنشگران اجتماعی در میدان‌هاست (Deer, 2010: 119-20).

1. arbitrariness.

2. pre-reflexive.

«تئوری عمل» در هسته خود نظریه‌ای با دیدگاهی ارتباطی^۱ است به این معنا که در آن «عادت‌واره» و «میدان» در پیوند و اشتراکی هستی‌شناختی^۲ قرار دارند (Maton, 2010: 52). سرمایه‌ها و خصیصه‌های عادت‌واره به میدان آورده شده و در سازماندهی متعاقب آن مشارکت می‌کنند در حالی که خود بخشی از آن و تحت تأثیر باور بدیهی هستند. «موقعیت» و «موضع» فرد نیز در راستای این پیوستگی ذهنیت فردی و ارتباطات ساختاری عینی مرتبط می‌شوند (Crossley, 2010: 87). دو مفهوم بوردیوی «ناسازش» و «توازن» در این چارچوب جای می‌گیرند. سرمایه نمادین فرد در چالش برای سازگاری با موقعیت و ساختارهای میدان در یک روند دائمی و متداوم تعدیل و تغییر است. بنابراین در حالتی که در نتیجه دخالت میدان قدرت (عمدتاً دولت) ارزش‌های نسبی سرمایه‌های نمادین تغییر کند، همسویی عادت‌واره و ساختارهای میدان از دسترفته، ارتباط بین آنها مختل گشته و ناسازش رخ می‌دهد (Hardy, 2010: 132-4; Graham, 2020). در برابر، در وضعیت توازن عادت‌واره و میدان در تناظر و تعامل بوده و ساختارهای میدان، نظم موجود را تقویت می‌کنند. میدان در این وضعیت واسطه کنش کنشگران در بافتارهای گوناگون شده و "اعمالی خاص، یک جهان اجتماعی را تولید و بازتولید می‌کنند که در عین حال مولد خود آنهاست" (Thomson, 2010: 75). بنابراین در تئوری عادت‌واره و میدان بوردیو، نظام‌های اجتماعی پیچیدگی‌هایی زمان و نظام‌مند با ساختی پویا هستند (Dyke, 1995).

۴. چارچوب روش‌شناسی پژوهش

در مطالعه موردی حاضر در افق‌های مکانی-زمانی جیرفت معاصر، داده‌های دست‌اول تولید شده توسط نویسنده از محیط‌های اجتماعی طبیعی (عناصر شهری فضای عمومی شهر جیرفت معاصر) و نیمه‌طبیعی (مصاحبه با شهروندان این شهر)^۳ گردآوری شده‌اند. داده‌های

1. relational.
2. ontological complicity.

۳- برای مفاهیم مربوط به انواع منابع داده‌های اجتماعی بنگرید به بلیکی، ۱۳۸۴: ۵۵-۲۴۴.

محیط اجتماعی طبیعی در پیمایش فشرده کلی شهر گردآوری شده است. پس از کسب مجوز از نهادهای انتظامی محلی، پیمایش فشرده سراسر شهر مطابق با اصول بررسی روشمند باستان‌شناختی صورت گرفته است. مشاهده ساختاریافته بر اساس پرسش‌ها و نکات ازپیش‌معین شده‌ای انجام گرفته که در ثبت هر فضا و عنصر شهری مرتبط با موضوع و محیط پیرامونش منظور شده است. ثبت و ضبط پدیده‌ها با یادداشت و عکسبرداری همراه بوده است. ولی این امر در ارتباط با محیط نیمه‌طبیعی چالش‌برانگیز - اگر نه غیرممکن - نموده و ازاین‌رو در این جنبه طرح پژوهش، نمونه‌گیری اتفاقی و بر اساس روش مصاحبه آزاد (حافظ‌نیا، ۱۳۸۹: ۳۷-۲۳۶) منظور شده است. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مورد توجه در مصاحبه محل سکونت دائم و شغل بوده و در جریان آن پرسش‌ها بر دریافته‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های افراد در ارتباط با مفاهیم هویت و زادگاه تمرکز داشته است. مصاحبه با ۳۰ شهروند جیرفت از اقشار و پیش‌زمینه‌های شغلی-حرفه‌ای گوناگون (کارمند، هیأت علمی دانشگاه، دانشجو، روحانی، معلم، کارگر، پزشک، پرستار، بازاری و کشاورز) در محیط‌های اجتماعی بازار، دانشگاه (دانشگاه جیرفت و دانشگاه علوم پزشکی جیرفت) و کارگری انجام شده است. همین‌طور افزون بر روش میدانی، گردآوری داده‌های کیفی درباره مواد باستان‌شناختی قابل‌قیاس بومی، مباحث نظری و فضا و اِلمان‌های شهری جیرفت در دوران گذشته و کنونیاز روش کتابخانه‌ای نیز با استفاده از پایگاه‌های اطلاعات علمی مختلف و آرشیوهای نهادهای رسمی این شهر بهره برده شده است.

۵. نمادهای میراث فرهنگی در فضای عمومی جیرفت امروزی

در این بخش نمادهای میراث فرهنگی به کاررفته در فضای عمومی شهر جیرفت امروزی در منطقه جنوب کرمان معرفی می‌شوند که می‌تواند دربرگیرنده این موردها گردد: تزئینات و مبلمان شهری و نام و نمای نهادها، سازمان‌ها و اماکن عمومی و خصوصی (بازار، ادارات، سازمان‌های حکومتی و مراکز خدماتی). گفتنی آنکه بیشترین و مهمترین این آثار در شکل روبرداشت‌هایی در مقیاس بزرگتر از واقعی از ظروف سنگ‌صابونی پیشاتاریخی

است که از محوطه‌های باستانی منطقه به‌دست آمده و دارای تزئیناتی نمادین بوده‌اند. از نظر مکانی نیز تمرکز آنان در میادین و محورهای اصلی شهر جیرفت است. همینطور باید اشاره کرد که در این پژوهش نمادهای فرهنگی مورد مطالعه محدود به آثاری برگرفته از بقایا و اکتشافات باستان‌شناختی یا مرتبط با تاریخ هنر منطقه نبوده بلکه این موضوع در مفهومی گسترده‌تر می‌تواند دربرگیرنده چشم‌اندازها و آثار طبیعی باشد که دارای مفاهیم ضمنی فرهنگی در جامعه معاصر جنوب استان کرمان به طور ویژه است. یک کوه، غار، درخت یا جانور می‌تواند از چنین نمونه‌هایی باشد.

۱-۵. میدان شهدای سرجاز (تصویر ۱)

این میدان در ورودی جنوب شرقی شهر جیرفت از سوی روستای جنگل‌آباد در محله‌ای که مردم محلی آن را به نام سرجاز می‌شناسند، قرار دارد. ابعاد آن نسبتاً بزرگ و دربرگیرنده فضای سبزی با پوشش چمن، درختان و بوته‌های کنار در گرداگرد مجسمه‌ای مرکزی است. همینطور پرچم‌های بزرگ ایران در دو دسته پنج و چهارتایی در دو جانب جنوبی و شمالی، در کنار تابلوهای مناسبتی و تزئینی نام جیرفت به حروف لاتین، این میدان را تزئین می‌کنند. اما پیکره مرکزی این مکان متعلق به پرنده‌ای است که بر پایه‌ای گچی (که مانند سنگی رنگ شده) نشسته است. مجسمه مورد نظر پیشتر در میدانی دیگر بوده و بعداً به دلیل تغییرات در بخش‌هایی از شهر به مکان کنونی منتقل شده است. این پرنده در فرهنگ مردمان جنوب کرمان، بسته به اینکه کدام لهجه محلی استفاده شود، «کَمَنزِل» و «کَوَنزِل» نامیده می‌شود. به همین دلیل میدان مورد نظر به نام مرغ کمنزیل یا کونزیل نیز شناخته می‌شود.

تصویر ۱. میدان شهدای سرجاز (نویسنده)

۲-۵. محور میدان دانشگاه (تصویر ۲)

جاده کمربندی شرقی جیرفت از میدان پیش‌گفته پیرامون شهر را دربرمی‌گیرد. این راه پس از حدود ۲,۳۰۰ متر از شمال‌شرق و از طریق بلواری وارد شهر می‌شود. اینجا بلواری با درختان خرما از جنوب‌شرق به شمال‌غرب (به طول تقریباً ۷۵۰ متر) میدانی موسوم به کشت‌و صنعت را به میدان دانشگاه می‌رساند. حدوداً ۱۰۰ متری پایانی این بلوار با سه مدل ظروف سنگی باستانی جیرفت تزئین شده است.

این ظروف بزرگتر از اندازه واقعی بوده و از نظر شکل و نقش قابل قیاس با نمونه‌هایی هستند که از محوطه‌های باستانی دوران اواخر مس‌سنگی-مفرغ حوضه هلیل‌رود (مانند

کنارصندل) به‌دست آمده‌اند. آن‌ها عبارتند از (به ترتیب از سوی میدان): یک جام پایه‌دار (گیلاس) با لبه گرد به‌بیرون‌برگشته، نقش نواری در زیر لبه ظرف با ردیف مثلث‌های سفیدرنگ روبه‌بالا و پایین، نوار مشابه دیگری در زیر شکم ظرف اما به رنگ سطح و آهوان و گوزن‌های لمیده، ایستاده و در حال چرا در کنار شماری درخت؛ خمره بی‌گردن - یا «ظرف استوانه‌ای» به قول استاد مجیدزاده (۱۳۸۲) - با لبه چهارگوش به‌بیرون‌برگشته و نقش شیرها، گاوهای کوهان‌دار، آهوان و پرنده‌ای شکاری مانند شاهین؛ و سرانجام ظرف سوم که از دو نمونه دیگر بلندتر بوده، به‌تنگ مخروطی می‌ماند که با نقش شیرهای لمیده در دو سوی درختان خرما تزئین شده است. نقشمایه حیوانات گیاهخوار شاخدار در حال چرا در هنر آغاز عیلامی (اواخر هزاره چهارم پ.م.) رایج بوده و در هنر ظروف سنگی حوضه هلیل‌رود نیز در این دوره به شکل‌هایی گوناگون - بیشتر در انواع گوناگون بز - در پیوند با درخت زندگی اجرا شده است (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۵ و ۶). در عین حال مورد اول از بین این سه مدل از نظر شکلی محض قابل قیاس با نمونه‌های باستانی هستند که مجیدزاده با نام گیلان معرف‌شان کرده و به شکل غیرقانونی از گورهای فرهنگ آغازتاریخی منطقه خاکبرداری شده بوده و توسط نهادهای قانونی بازایی شده‌اند (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۹ و ۱۰).

هسته این سه پیکره با گچ قالب‌ریزی شده، نقش‌مایه‌های روبرداشت با ابزار حکاکی بر سطح خارجی آن‌ها ایجاد شده، سپس تقریباً سراسر هر یک به رنگی همسان با ظروف سنگ‌صابونی رنگ‌آمیزی شده و سرانجام در بلوار بر سکوه‌های مدور و گچی سفیدرنگ (به ارتفاع تقریباً ۸۰ سانتی‌متری) افراشته شده‌اند.

تصویر ۲. بلوار منتهی به میدان دانشگاه با درختان نخل و روبرداشت‌های آثار دوران آغازتاریخی منطقه (نویسنده)

۳-۵. محور بلوار امام خمینی (تصویرهای ۸-۳)

بلوار امام خمینی یکی از مهمترین محورهای شهری جیرفت به‌شمار می‌رود که از شمال‌شرق از میدان شهید حاج قاسم سلیمانی (شاهد) به سوی جنوب‌غرب و میدان شهدای گمنام کشیده شده است. در راستای حدوداً ۲۸۰ متر بخش پایانی این بلوار به سوی میدان شاهد و از تقاطع بلوار چمران تا میدان مذکور شماری عناصر فرهنگی در میان فضای سبز جوار بلوار قرار دارند - در حالی که ردیف درختان نخل پوشش مسلط در میان این بخش از بلوار هستند (تصویر ۳).

تصویر ۳. بلوار امام خمینی با ردیف درختان نخل در میان و بوته‌ها و مدل‌های میراث فرهنگی در کنار سنگفرش (نویسنده)

نخستین المان فرهنگی در اینجا تنگ مخروطی شماره یک بلوار امام خمینی است که از نظر شکل و رنگ همسان با نمونه بلوار میدان دانشگاه (بنگرید به بالا) بوده با این تفاوت که لبه این مدل راست و ساده بوده و در پایین دو نوار ساده دارد (تصویرهای ۳ و ۴). بر سطح خارجی آن دو گاو کوهان‌دار به دنبال هم در علفزاری ایستاده در حالی که در پس زمینه موضوع اصلی، رشته‌کوهی به روش تجریدی نشان داده شده و در بالای سر یکی از

گاوها ماه و ستاره‌ای (سفیدرننگ) دیده می‌شود. گاو گوهان‌دار به‌عنوان جانوری که بومی مناطق جنوب شرق ایران به‌سوی شرق است نیز به شکل مکرری بر ظروف سنگی دوره آغاز تاریخی هلیل‌رود ظاهر می‌شود (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۶). پس از این مدل، مجسمه مرغ کمزیل جیرفتی که قابل قیاس با مدل این پرنده در میدان شهدای سرجاز است، وجود دارد (تصویر ۵). اما این پیکره در حال راه رفتن بر زمین (روی یک سکوی کوتاه سیمانی) بازنمایی شده و در میان درختچه‌ها و بوته‌های کنار بلوار قرار دارد. دیگر مورد قابل توجه در این مکان در واقع مدلی از اشیای کلریتی فرهنگ حوضه هلیل‌رود است که در نهشته‌های دوره آغازتاریخی به دست آمده و در موزه جیرفت نیز به نمایش گذاشته شده‌اند. هرچند که باستان‌شناسان درباره کاربری این دست‌ساخته‌های وزنه‌مانند - یا به قول مجیدزاده «ماننده به کیف» (مجیدزاده، ۱۳۸۲) - تردید بسیار دارند ولی نقش‌مایه‌های دو روی آن‌ها بی‌شک جالب توجه هستند. نمونه بلوار مورد نظر (تصویرهای ۶ و ۷) در رویه سمت خیابان دو موجود ترکیبی با یک جفت شاخ و دستان و سر انسانی و بدن و دم عقرب را نشان می‌دهد. نقشمایه عقرب-انسان در ظروف کلریتی جیرفت دوره آغاز تاریخی گزارش شده (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۱۷، ۱۱۳-۱۱۲، ۱۲۶ و ۱۳۵) اما نمونه‌ای که این مدل از آن رو برداشت شده در واقع بر یک دست‌ساخته سنگ‌صابونی - بازیابی شده از چنگال قاچاقچیان مواد مخدر - آمده است (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۱۲۶). همین‌طور دو موجود افسانه‌ای کوچکتر عقرب‌گون در بالای این دو وجود دارند. برای پشت این مدل صحنه‌ای برگزیده شده که دربرگیرنده یک پرنده (عقاب؟) در مرکز با بدنی از روبرو، سری در حالت نیم‌رخ سمت چپ، بال‌های گشوده و چنگال‌هایی که در هر یک ماری نسبتاً بزرگ در دو سوی پرنده گرفته شده‌اند. در این مورد، موضوع نبرد خیر و شر به‌گونه‌ای ارائه شده که از نظر ساختار و فرم دارای پیشینه‌ای کهن از حدود هزاره چهارم پ.م. در هنر خاور نزدیک باستان بوده و در هنر منطقه جیرفت نیز در این دوره ظاهر می‌شود (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۵-۴، برای نمونه‌های مشابه بر ظروف سنگی باستانی منطقه بنگرید به همان، ۹۲-۹۷). در بالای این بخش اصلی صحنه، در جانب راست پرنده‌ای در مقیاسی کوچکتر از پرنده مرکزی در

حال فرود آزاد به سمت پایین در سمت چپ خرسی (۹) ایستاده بر غزالی افتاده به پشت نشان داده شده است. مجسمه دیگر (تصویر ۸) تُنگ مخروطی شماره دو این بلوار بوده که شکل لبه آن (نازک شده به سوی بیرون) شبیه‌تر به نمونه بلوار منتهی به میدان دانشگاه آزاد است که در بالا توصیف شد. از سوی دیگر دو نوار (یکی زیر لبه و دیگری بالای پایه) نقش مثلثهای متوالی سفیدرنگ مشابه جام پایه‌دار (گیلاس) میدان دانشگاه است. نقش اصلی این مدل دو بز (۹) در نیزار است. گفتنی آنکه شهرداری جیرفت در آغاز و پایان این بخش از بلوار دو پایه فلزی را قرار داده که متصل به صفحه‌ای تزئینی با شعرها و دعاهایی مذهبی در ستایش امامان شیعیان است (تصویرهای ۳ و ۸). صفحه فلزی خود به شکل تاج علم‌هایی (علامت یا جریده) است که در آیین سوگواری عاشورا در خیابان‌ها گردانده می‌شوند.

تصویر ۴. تُنگ مخروطی شماره یک بلوار امام خمینی (نویسنده)

تصویر ۵. مجسمه مرغ کمزیل در بلوار امام خمینی (نویسنده)

تصویر ۶. روپرداشتی از دست‌ساخته باستانی کیف یا وزنه‌مانند، رویه سوی خیابان (نویسنده)

نمادهای میراث فرهنگی در عناصر شهری و زمینه‌یابی نقش آن ... ، حبیبی | ۲۰۹

تصویر ۷. رو برداشتی از دست‌ساخته باستانی کیف یا وزنه‌مانند، رویه سوی پیاده‌رو (نویسنده)

تصویر ۸. تُنگ مخروطی شماره دو بلوار امام خمینی و المان فلزی مشابه تاج علم با شعر و دعا‌های دینی (نویسنده)

۴-۵. محور بلوار پاسداران (تصویرهای ۹-۱۱)

پاسداران عریض‌ترین بلوار شهر بوده که از جانب شمال شرق (از طریق میدان انقلاب به جاده خروجی شهر به سوی محور بم-کرمان منتهی شده و از جنوب غرب به هکلیل رود می‌رسد. بنابراین آن همچون بلوار امام خمینی از مهمترین محورهاهای شهری در جیرفت است. دو اثر فرهنگی جداگانه در اینجا قابل توجه هستند.

تصویر ۹. نقاشی دیواری بوستان فاطمیه در بلوار پاسداران (نویسنده)

یکی از آن‌ها در بوستان فاطمیه، بین بلوار جانبازان و فرعی امام علی ۱ در راستای دانشگاه علوم پزشکی قرار دارد (تصویر ۹). این اثر از دو نمود متمایز است: یکی اینکه در برابر دیگر المان‌های فرهنگی جیرفت که در اکثر قریب به اتفاق موارد مدل ظروف سنگی باستانی هستند، عنصر شهری بوستان فاطمیه یک نقاشی دیواری است و دیگر آنکه موضوع آن می‌تواند در نگاه اول غیربومی تلقی شود (به‌ویژه از نگاه افراد غیرمحلی مانند نویسنده).

توضیح آنکه این مورد نقاشی محیطی است که بیشتر قابل قیاس با نواحی روستایی امروزی در حوضه خلیج فارس است به این شکل که در آن نقش افراد با پوشاک شبیه فرهنگ‌های آن مناطق، ساز دمام (دمامه) به عنوان ساز محلی کرانه‌های خلیج فارس و شتر به چشم می‌آید. ولی در واقع این نقاشی صحنه‌ای از محیط زیست پیرامون هلیل رود را آنچنان که تا حدود یک نسل پیش بوده نشان می‌دهد. عناصری مانند رود، درختان نخل، بناهای کاهگلی، رقص محلی مرسوم جشن‌های جنوب کرمان همراه با چوب و ساز کوبه‌ای گواه این نکته‌اند. سوای این، بر تابلوی معرفی بوستان فاطمیه که توسط شهرداری در سال ۱۴۰۳ نصب شده، شعار «جیرفت، مهد تمدن» (علامت کاما از نویسنده است) آمده است (تصویر ۱۰).

تصویر ۱۰. تابلوی معرفی بوستان فاطمیه در بلوار پاسداران (نویسنده)

تصویر ۱۱. روبرداشت اثر باستانی بر لچکی در تقاطع بلوار پاسداران و خیابان ذوالفقار (نویسنده)

اثر دیگر بازسازی ظرف کلریتی باستانی بر لچکی در تقاطع بلوار پاسداران و خیابان ذوالفقار بوده که از نظر شکل مشابه با خمره بی‌گردن بلوار منتهی به میدان دانشگاه است (تصویر ۱۱). نقش آن اما متفاوت و از چهار نوار با لبه‌های برجسته تشکیل شده که به ترتیب به صورت یکی در میان از بالا ردیف‌های عقرب و مارهای درهم‌پیچیده خالدار را دربرمی‌گیرد. به‌ویژه نبرد مارهای درهم‌پیچیده نقشمایه‌ای رایج در هنر دوره آغازتاریخی در حوضه هلیل‌رود بوده که بر ظروف سنگی این دوران مشاهده می‌شود (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۹۴-۹۲، ۹۸-۱۰۰، ۱۰۳، ۱۰۵ و ۱۰۶).

۵-۵. محور بلوار سربازان گمنام (تصویر ۱۲)

در بلوار سربازان گمنام در حد فاصل میدان‌های امام حسین و انقلاب نیز بازسازی یک جفت ظرف سنگ صابونی که از نظر فنی و رنگ مانند موارد پیش‌گفته ساخته

نمادهای میراث فرهنگی در عناصر شهری و زمینه‌یابی نقش آن ... ، حبیبی | ۲۱۳

شده‌اند، وجود دارد (تصویر ۱۲). این دو مدل در واقع بازنمایی جامی پایه‌دار در ابعادی کوچکتر از دیگر نمونه چنان پیکره‌هایی در جیرفت است. این دو بر دو عنصر کوه‌مانند در ابعاد کوچک قرار دارند که هسته آنها از گچ ساخته شده و سطحشان با ردیف قلوه‌سنگهایی در اندازه‌های متوسط تا کوچک پوشانده شده است. مدل‌ها خود دارای لبه باریک‌شده به سمت بیرون و پایه‌هایی با قلمه استوانه‌ای و دالبرهای نامنظم در بخش افقی پایانشان هستند. دو سوم سطح بیرونی بدنه ظروف نیز دارای نقش برجسته ردیف آهوانی ایستاده است که به شکل یک‌درمیان بین درختانی انتزاعی نشان داده شده‌اند.

تصویر ۱۲. بازسازی یک جفت ظرف سنگ صابونی در بلوار سربازان گمنام (نویسنده)

۵-۶. تقاطع رجایی و بلوار هلیل (تصویرهای ۱۳ و ۱۴)

محله شهید رجایی که به طور سنتی در بین محلی‌ها به نام محله گرها شناخته می‌شود از بافت‌های قدیمی جیرفت است. یکی از مراکز مهم تمرکز نمادهای میراث فرهنگی این

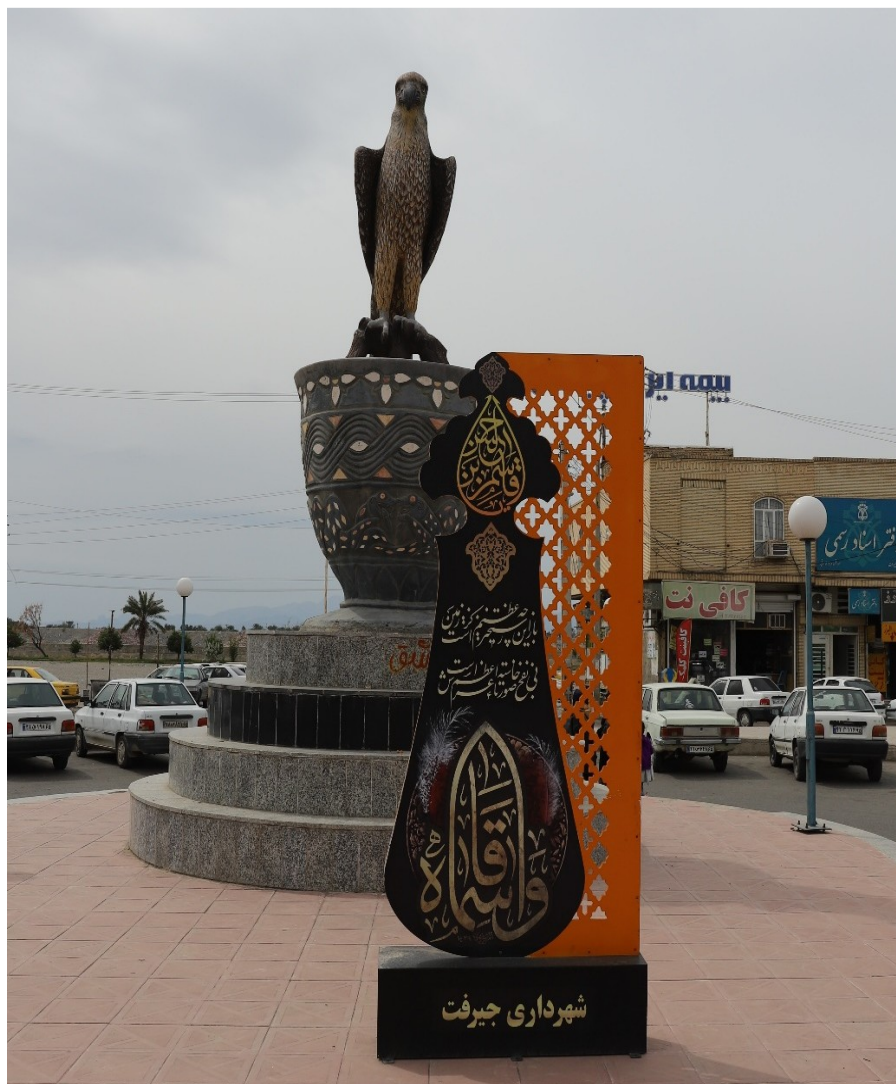
شهر در اینجا - به‌طور دقیق‌تر در تقاطع خیابان شهید رجایی و بلوار هلیل - شکل گرفته است.

در انتهای بلوار رجایی، میدانی بر سر سه‌راهی قرار دارد که به بلوار هلیل می‌پیوندد. مهمترین ویژگی این میدان اثری مشتمل از بازسازی یک پیاله سنگی بر سکویی چهارپله‌ای با پوشش سرامیک و عقابی نشسته بر بالای آن بر چیزی شبیه تنه درخت است (تصویر ۱۳). ظرف بازسازی شده در فرم جامی پایه‌دار با لبه باریک‌شده به بیرون برگشته است که در سطح بیرونی چهار نوار تزئینی دارد. این نوارها به ترتیب از بالا ردیف این نقش‌ها را دربرمی‌گیرد: گل‌های سه‌برگ، شیارهای کنده موج که از تزئین معروف به شانه‌ای در سفالگری تقلید شده، دو مار خالدار (با خال‌های قرمز، زرد و سفیدرنگ) پیچیده‌درهم با دهان باز و زبان بیرون‌آمده (برای پیشینه نقشمایه مارها بنگرید به بالا) و تک‌برگ‌های شبه‌مخروطی. پایه این ظرف بازسازی‌شده شبیه لگن برگشته بوده و برعکس بقیه بخش‌های اثر سطح سیمانی‌ش رنگ‌نشده باقی مانده است. در کنار این المان فرهنگی و رو به بلوار هلیل، شهرداری شهر پایه‌ای فلزی همسان نمونه‌های دوگانه بلوار امام خمینی قرار داده (بنگرید به پیشتر) که صفحه فلزیش را شعار و اشعار مذهبی خوشنویسی‌شده (نستعلیق و نسخ) در کنار نمادهای مذهبی تزئین می‌کنند. پایین این صفحه تاریخ ساختش به قمری به سال ۱۴۳۹ (۱۳۹۶ خورشیدی) ثبت شده است.

در آغاز بلوار هلیل مدل تنگ مخروطی قرار دارد که نزدیک (در فاصله حدود ۳۶ متر) و تقریباً در راستای اثر توصیف‌شده در بالا در میدان رجایی است (تصویر ۱۴). بلوار هلیل که در راستای بستر (امروزه خشک) هلیل‌رود کشیده شده در خود موزه باستان‌شناسی جیرفت را جای داده است. شکل کلی و لبه مدل بازسازی‌شده در این بلوار شبیه نمونه بلوار میدان دانشگاه و تنگ مخروطی شماره دو بلوار امام خمینی است. ولی شباهت بین این نمونه و تنگ بلوار میدان دانشگاه محدود به فرم نیست و تزئین سطح بیرونی این مدل‌ها از نظر موضوع و صحنه‌پردازی نیز همسان بوده و نشان‌دهنده دو شیر در دو سوی یک درخت است. تفاوت نمونه بلوار هلیل در نقش‌مایه‌های رنگین، شیرهای ایستاده، گونه‌ای درخت

نمادهای میراث فرهنگی در عناصر شهری و زمینه‌یابی نقش آن ... ، حبیبی | ۲۱۵

تجرییدی و غزالی به‌پشت‌افتاد در پسِ آن درخت نهفته است. این اثر بر پایه‌ای سه‌پله‌ای با نمای سرامیک سیاه‌رنگ برافراشته شده که مانند سکوی میدان رجایی است (بنگرید به بالا).

تصویر ۱۳. عقاب و روبرداشت یک ظرف کلریتی باستانی بر سکویی در میدانانتهاییبلوار شهیدرجایی، در پیش‌زمینه: اِل‌مان فلزی با نمادهای مذهبی (نویسنده)

تصویر ۱۴. روبرداشت تنگ مخروطی در آغاز بلوار هلیل (نویسنده)

۷-۵. چهارراه مهمانپذیر (تصویر ۱۵)

در تقاطع خیابان‌های آزادی و حافظ غربی بر لچکی که روبروی ورودی ساختمان شورای شهر جیرفت است مدل بازسازی‌شده دیگری از آثار کلریتی حوضه هلیل‌رود در عصر مفرغ قرار دارد. این اثر نیز همسان با موارد پیش گفته به رنگ دست‌ساخته‌های سنگ صابونی درآورده و بر پایه‌ای سیمانی با اندود گچ و حدود یک متر ارتفاع قرار داده شده است (تصویر ۱۵). با این حال این اثر که از نظر شکل به خمره‌ای پی‌گردن و استوانه‌ای می‌ماند، با نقش‌ها و موضوعی در سطح بیرونیش تزئین شده که متمایز از نقشمایه‌های مدل‌هایی است که پیشتر به آن‌ها پرداختیم. در این مورد هر سه نوار تزئینی دربردارنده

نقش‌هایی هندسی-انتزاعی هستند که در این میان، نوار میانی بسیار چشمگیر است. در این بخش، چهارگوش‌هایی بخش‌بندی شده در دو اندازه کوچک و بزرگ در کنار مستطیل‌هایی که درونشان یک ضربدر است، نقش شده‌اند. ضلع بالایی چهارگوش‌های بزرگ به شکل آویخته نشان داده شده است در حالی که در بالای آن‌ها یا مستطیل‌های ضربدردار و یا سه نقش دالبری هست. درون این چهارگوش‌ها خود به دو یا سه بخش تقسیم شده که در همه موارد ردیف پایینی دربرگیرنده دو یا سه مربع (در مورد مکعب‌های بزرگ) یا مستطیل عمودی (در ارتباط با مکعب‌های کوچک) بوده که سطحش سراسر نقطه‌چین شده است. بخش بالایی در همه چهارگوش‌ها به سه قسمت مساوی با خطوط برجسته موازی افقی یا ساده تقسیم شده است. این دو بخش توسط یک (در مورد مکعب‌های کوچک) یا سه (در مورد مکعب‌های بزرگ) خط موازی افقی از هم جدا شده‌اند. این موضوع از مجموعه‌ای از دست‌ساخته‌های نسبتاً شناخته‌شده متعلق به فرهنگ دوره آغاز شهرنشینی منطقه الهام گرفته شده که اکنون در موزه باستان‌شناسی جیرفت نگهداری می‌شوند و هنوز باستان‌شناسان درباره چستی و کاربری آن‌ها متفق‌القول نیستند. یکی از انگاره‌های محتمل این است که نقشمایه چهارگوش‌ها در واقع بازنمایی انتزاعی از نمای باروی دور شهرها یا ساختار یک بناهای یادمانی (معبده؟) با دروازه‌هایی در پایین (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۲، ۶۷-۷۴) در کنار بیرق‌های بنا است. نمونه قابل‌قیاس گونه‌ای از نقش این ساختارهای معماری بر شیئی کیف‌مانند از دوران مس‌سنگی جدید-مفرغ قدیم در منطقه به‌دست آمده است (مجیدزاده، ۱۳۸۲: ۱۲۹).

تصویر ۱۵. روبرداشت اثری کلریتی از عصر مفرغ در تقاطع خیابان‌های آزادی و حافظ غربی بر لچکی روبروی ورودی ساختمان شورای شهر جیرفت (نویسنده)

۶. بحث

فضای عمومی استقرارگاه‌ها به‌طور بالقوه منبعی غنی از اطلاعات برای مطالعه زیست اجتماعی است. آنها به‌ویژه ساختارهای میدان‌های قدرت، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را نشان داده اما از سوی دیگر، تا حدی بازتاب‌دهنده عادت‌واره افراد نیز هستند. این پژوهش با رویکردی بین‌رشته‌ای، روش‌شناسی خود را بر اساس مفهوم مرکزی فرهنگ مادی در انسان‌شناسی و باستان‌شناسی و نظریه پرنفوذ تئوری عمل در علوم اجتماعی شکل داده است. این به معنای آن است که در تحقیق حاضر نموده‌های ملموس و آشکار نمادهای فرهنگی بررسی شده که در اشکال و موقعیت‌هایی متنوع به بخشی از عناصر فضای

روزمه شهری بدل گشته‌اند. بر این اساس، اینجا در گام بعدی چگونگی تحول اجتماعی و چرایی این روند در بازه زمانی حدود یک نسل اخیر در شهر جیرفت سنجیده می‌شود. روبرداشت‌های بازنمایی شده در این شهر از نمودهایی گوناگون قابل‌قیاس با نمونه‌های سنگ‌ساخته‌های کلریتی فرهنگ دوران آغازتاریخی حوضه هلیل‌رود هستند که از کاوش‌های غیرقانونی به‌دست‌آمده و بازیابی شده‌اند. انتخاب و شیوه نمایش انتزاعی-تجربیدی نقش مایه‌های رایج جانورانی مانند مار، عقرب، عقاب، شیر، غزال و آهو؛ حیوانات ترکیبی-اسطوره‌ای همچون انسان‌عقرب؛ نقوش گیاهی مثل نخل، بوته‌ها و درختچه‌های گز؛ و نمای بناهایی یادمانی از این جنبه‌های همسان هستند. از طرف دیگر، شکل این آثار معاصر در قالب تنگ‌های مخروطی، ظروف استوانه‌ای، جام‌ها یا گیل‌ها و اشیاء وزنه یا کیف‌مانند نیز همه بازنمایی نمونه‌های متعلق به اواخر هزاره چهارم-هزاره سوم پ.م. هستند. تنها وجوه افتراق در این نهفته است که دست‌ساخته‌های باستانی از جنس سنگ صابون یا کلریت ساخته و بخش‌هایی از آن‌ها با فن سنگ‌نشانی تزئین شده بودند در حالی که روبرداشت‌های امروزی‌شان در شهر جیرفت بسیار اقتصادی‌تر ساخته شده‌اند. مصالح ساخت این مدل‌ها گچ و سیمان بوده و در جاهایی مانند چشم‌جانداران یا تزئینات مشبک ظروف که مطابق با نمونه‌های باستانی انتظار بهره‌گیری از سنگ‌های نیمه‌گران‌بهایی همچون لاجورد، عقیق، یاقوت و مرمر می‌رود، رنگ‌های سفید، زرد، نخودی، قرمز، قهوه‌ای و قرمز قهوه‌ای برای نمایش تفاوت به کار رفته‌اند.

اما نقاشی دیواری بوستان فاطمیه و مجسمه‌های پرنده بومی کم‌نزیل (کوت‌زیل) داستان دیگری هستند: روایت‌هایی امروزی‌ن از محیط زیست جوامع جنوب کرمان که گواه تلقی ایده‌آل و آرمانی از گذشته‌ای طلایی و پرافتخار هستند. نقاشی دیواری مورد نظر در واقع تلاشی برای ارائه تصویری از زیست مردمان ساکن حوضه هلیل‌رود است. هنرمند امروزی در این اثر کوشیده تا تصورش از زندگی گذشتگان در این منطقه را به نمایش نهد: مردانی صمیمی و ایستاده در حالتی دوستانه و شانه‌به‌شانه یکدیگر یا شاد و در حال پایکوبی در کرانه هلیل‌رود پرآب و نیلگون (به جای بستر خشک امروزی)، بوستان‌های مرکبات

متراکم (به جای جای خالی‌شان) و شترهای آسوده و نخلستان‌ها و خانه‌های کاهگلی گنبدین زیبا. برافراشتن دو پیکر مرغ کمنزیل در مکان‌هایی نسبتاً مهم از شهر نیز در همین بستر جالب توجه است.^۱ اسناد تاریخی از دوره اسلامی متأخر بر تعلق این پرند به جیرفت اشاره کرده‌اند (بنگرید به شریفی، ۱۴۰۳: ۱۰۵-۱۰۲). گونه مورد نظر در فرهنگ عامه جیرفتیان جایگاه خاصی داشته و آنها بر این عقیده‌اند که نام «جیرفت» را آواز می‌کند. به عبارت دیگر، کمنزیل به عنوان پدیده‌ای طبیعی در کنار عواملی مانند رود هلیل‌رود و درخت نخل جزئی از هویت بومی در حافظه جمعی جوامع جنوب کرمان انگاشته می‌شود. حس تعلق به این گونه از پرند (در کنار دیگر پدیده‌های طبیعی پیش گفته) در فرهنگ محلی گره خورده که آن را متمایز و مرتبط با امر آشنا و در پیوند با مفهوم خانه و وطن می‌نماید. اسقاط نشدن یکی از مجسمه‌های این پرند در پی تغییرات شهری و انتقالش به میدانی سوق‌الجیشی که در ورودی شهر از سوی بزرگراه خلیج فارس (که به بندرعباس می‌رسد) می‌تواند گواهی برای مفهوم ضمنی مهم آن در فرهنگ بومی (و متعاقباً برای مدیران تصمیم‌گیر در شهرداری و شورای شهر جیرفت) تلقی شود. بر همین اساس، چنین جنبه‌هایی از طبیعت منطقه در مطالعه حاضر نه صرفاً پدیده‌هایی طبیعی که افزون بر آن، میراثی فرهنگی در جامعه جنوب کرمان تلقی می‌گردند.

ملاحظه شد که نام‌ها و نمادهایی با صبغه فرهنگی غنی به‌ویژه در میدان‌ها و محورهای مهم شهری شهر جیرفت مورد استفاده قرار گرفته‌اند.^۲ این روند در آغاز دهه ۸۰ سده پیشین خورشیدی شدت چشمگیری یافته است. این هنگامی بود که پس از وقوع سیل و

۱- شایان گفتن آنکه مجسمه‌های این پرند در دیگر شهرهای جنوب کرمان نیز برافراشته شده‌اند، از جمله در شهر رودبار که مرکز شهرستان رودبار جنوب و همسایه جنوب شرقی جیرفت است.

۲- ناگفته پیداست که چنین پدیده‌ای محدود به جنوب کرمان نبوده و موارد قابل قیاسش را در دیگر حوزه‌های فرهنگی کشور نیز می‌توان پی گرفت. به عنوان نمونه، گزیدن نامهای بیستون-طاق بستان، سپاهان، هگمتانه-اکباتان-باباطاهر از دوره پهلوی در نامگذاری فضاهای عمومی-خدماتی به ترتیب در شهرهای کرمانشاه، اصفهان و همدان به-شکل غیرقابل انکاری رایج شده است.

طغیان هلیل‌رود در این دهه، نهشته‌های گورستان‌های اواخر هزارهٔ چهارم-اوایل هزارهٔ سوم پ.م. در جنوب کرمان مضطرب و آشکار شد. از این دهه حفاری‌های قاچاق در مقیاسی بی‌سابقه در محوطه‌های جای‌جای منطقه صورت گرفت. با شدت گرفتن این فعالیت‌های سودجویانه، نظر سازمان و نهادهای دولتی متصدی حفاظت از میراث ملی فرهنگی (میراث فرهنگی و گردشگری و قوه قضائیه آن زمان) بیش از هر زمان دیگری به شهرستان جیرفت جلب شد. بنابراین، از آغاز دههٔ بعد کاوش‌های باستان‌شناختی در گورستان‌های منطقه (ریگ‌انبار) و به‌شکلی نسبتاً گسترده در تپه‌های کنارصندل (۲۸ ک.م. جنوب شهر جیرفت) آغاز شدند (Azarnoush & Helwing, 2005: 210-1). نتایج چند فصل فعالیت میدانی، به‌ویژه در مورد محوطهٔ اخیر به‌شکلی نظام‌مند منتشر شده و انتشارات دربارهٔ فرهنگ بازسازی‌شده از خلال این مطالعات با عنوان «تمدنی آغازین» معرفی و در سطحی بین-المللی خبرساز شد. با گسترده‌تر شدن این پروژه‌ها، متخصصان باستان‌شناسی خاور نزدیک، زبان‌های باستانی و مورخان دوران باستان و هنر با نگاهی نو به تصدیق و منظور شدن جایگاه فرامنطقه‌ای جنوب کرمان در دوران آغازتاریخی پرداختند (به‌عنوان نمونه بنگرید به Majidzadeh & Perrot, 2004؛ Perrot & Madjidzadeh, 2003؛ 2005: 135؛ Azarnoush & Helwing, 2005: 214). شناسایی جای‌نامهای مذکور در منابع سومری-اکدی هزاره‌های چهارم تا دوم پ.م. و نیز منابع دوران اسلامی آغازین و میانه از این نمونه بودند. نظراتی پرسروصدا دربارهٔ پرسش این‌همانی منطقهٔ جیرفت در دوران آغازتاریخی با ارتهٔ متون سومری (مربوط به دورهٔ سلسله‌های آغازین II) در باستان‌شناسی ایران طرح شد که مباحث پیشین پیوسته با این موضوع را در دههٔ ۹۰ سدهٔ پیشین خورشیدی حتی داغ‌تر کرد (به‌عنوان نمونه بنگرید به Madjidzadeh, 1976؛ Hansman, 1978؛ Potts, 2004؛ به همراه کتابنامه؛ Potts, 2016: 81؛ مجیدزاده، ۱۳۸۰؛ علیزاده، ۱۳۸۵؛ همچنین برای بررسی انتقادی این «اشعار» سومری بنگرید به Vansiphout, 1983). اما مورد دیگر دربارهٔ شناسایی این منطقه با جای‌نامهای سومری-اکدی مارهاشی-پریهشوم مطرح شد که مورد

اتفاق نظر بیشتری در قیاس با بحث پیشین قرار گرفت (Potts, Steinkeller, 1982; 2012). 91: 2016؛ مقایسه کنید با Vallat, 1980; 1985; 1993 که شیماشکی را در جنوب شرق ایران جانمایی می‌کند). نمود دیگری از این موج علمی را در شناسایی دست‌ساخته‌های فرهنگهای شهرنشینی آغازین این منطقه جست که به شکل غیرقانونی به بازارهای مکاره بین‌المللی آثار باستانی و نهایتاً موزه‌ها و مجموعه‌های خصوصی راه پیدا کرده بودند (مجیدزاده، ۱۳۸۲؛ Majidzadeh, 2003a؛ Majidzadeh, 2003b؛ Muscarella, 2005؛ Moqaddam, 2009؛ Desset, 2012). همچنین به‌ویژه از آغاز دهه ۹۰، سازمان‌ها و موسسه‌های دولتی محلی (اداره میراث فرهنگی و دانشگاه جیرفت) به سرمایه‌گذاری در این زمینه پرداخته، همایش‌های ملی و بین‌المللی در این باره برگزار کرده (Azarnoush & Helwing, 2005: fn. 128) و در آغاز این دهه - سال ۱۳۹۱ - گروه باستان‌شناسی دانشگاه جیرفت گشایش یافت. ولی مشغولیت به موضوع میراث و پیشینه تمدنی و فرهنگ دیرین منطقه جیرفت در جنوب کرمان به مجامع دانشگاهی و گروه محدودی از متخصصان علوم مرتبط محدود نماند. دیری نگذشت که مجله‌های عمومی بین‌المللی، روزنامه‌ها و پایگاه‌ها و تارنماهای اینترنتی ملی به آن و کشفیات چشمگیرش که می‌توانست جالب توجه مخاطبان گسترده‌تری در سطح عمومی باشند، پرداختند. در این راستا بود که این موضوع به شکلی ویژه به بحثی داغ و مرکزی در محافل بومی-محلی کرمان نیز بدل شد.

مراودات و ارتباطات شخصی، رسانه‌های جمعی (مطبوعات و رسانه‌های دیداری-شنیداری) و آموزش همگانی (مدرسه و دانشگاه) و خصوصی (آموزشگاه‌های هنری) همه در برجسته شدن نقش مفاهیم هویت و میراث فرهنگی متمایز و بومی منطقه در عادت‌واره مردمان جنوب کرمان مؤثر افتادند. چنانکه در بالا به آن پرداخته شد (بنگرید به بخش ۳)، این جنبه از زیست اجتماعی آنان نمودی مادی در فضای عمومی و روزمره شهر جیرفت یافت. «نظریه عمل» این وضعیت و پویایی‌های پس‌آن را تبیین می‌نماید. در جغرافیای مورد مطالعه، جهان اجتماعی دهه‌های ۵۰ و ۶۰ خورشیدی شرایط «ناسازش» را تجربه کرد. این موضوع در این مقال نمی‌گنجد اما این شرایط با توجه به افزایش جمعیت، تغییرات بنیادین

«میدان» قدرت (انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷)، تغییرات ساختاری میدان‌های نمادین و فرهنگی، حس ناامنی اجتماعی-سیاسی (به‌ویژه ناشی از حملهٔ صدام حسین به ایران و جنگ بلندمدت متعاقب) و بحران منتج در میدان اقتصادی قابل پیگیری است. در این بازهٔ زمانی کنشگران برای بهبود موقعیتشان و در کشمکش برای ایجاد تغییر و در تقابل با سلطهٔ وضع موجود در آن زمان (که متمرکز در شهرهای بزرگتر و به‌ویژه مرکز استان بوده) هستند. این خواسته در میدان اقتصادی با توجه به نقصان زیرساخت‌ها، محدودیت بازار و سطح پائین‌تر رفاه در جنوب کرمان نسبت به دیگر مناطق این استان به‌وجود آمده بود. جنوب کرمان در سراسر بازهٔ زمانی مورد بررسی در این تحقیق جزء مناطقی با بالاترین سطح در نشانگر اقتصادی شاخص فلاکت در مقیاس ملی بوده است. همین‌طور با توجه به مفهوم «خشونت نمادین» که در نگاه از بالا به پائین در رابطهٔ بین شهرهای بزرگ و کوچک یا مرکز استان و دیگر شهرستان‌ها نهفته، چنان مطالبه‌ای در میدان‌های فرهنگی و نمادین نیز شکل گرفت. موقعیت توصیف شده در بالا از آغاز دههٔ ۸۰ خورشیدی با اکتشافات آثار باستانی در منطقه حاصل شد.

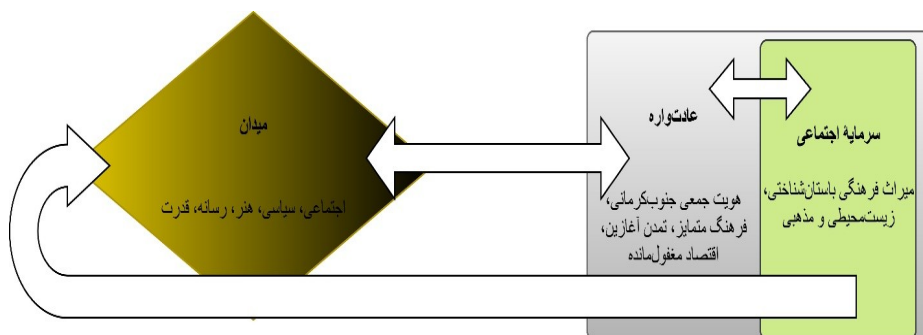
میدان قدرت بر اساس قوانین و روال خود و تحت تأثیر میدان رسانه (به‌ویژه خرده-میدان مطبوعات) و افکار عمومی فعال شده و با کنترل بیشتر این کشمکش‌ها استراتژی‌های آن فعالان را در میدان اقتصادی تا حدی مهار کرد (با حفاظت از محوطه‌های باستانی و کاهش متعاقب آسیب انسانی به آنان). بنابراین، موقعیت، به کنش در میدان علم محدود شد. چنانچه ذکر آن رفت، در نتیجهٔ فعالیت‌های علمی (به‌ویژه پژوهش‌ها و انتشارات باستان‌شناختی)، آگاهی دربارهٔ میراث باستانی و فرهنگ کهن خاص منطقه وارد حوزهٔ عمومی گردید. به‌خصوص از دههٔ پایانی سدهٔ چهاردهم خورشیدی، رواج استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر خط در منطقه محملی دیگر برای این کنش فراهم کرد که افزون بر پایگاه‌ها و راه‌های پیش گفته بود. میراث فرهنگی و مذهبی اشکالی از سرمایهٔ اجتماعی شمرده می‌شوند (Thomson 2010: 69). در آن شرایط، «کشمکش» افراد با دسترسی به سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی نوپدید در جنوب کرمان وارد مرحله‌ای دیگر شد. جمعیت

جنوب کرمان در مسیر «کشمکش برای تمایز» در ارتباط با «باور دگزیایی» جامعه بومی برای تصدیق هویت محلی و تمایز فرهنگیشان از این سرمایه‌های در دسترس بهره بردند. تحت تأثیر این عادت‌واره و مطالبه جامعه، میدان قدرت (نماینده‌گی محلی دولت) دوباره با استفاده از این پتانسیل، در ترجمانی سیاسی برای شکل‌گیری استانی متمایز به مرکزیت جیرفت کوشید. با توجه به تصریح بنیانگذاری استان کرمان جنوبی در سال ۱۴۰۱ توسط رئیس‌جمهوری وقت، این نمونه‌ای از راهبردهایی بوده که با موفقیتش به ساختاری در فضای اجتماعی بدل شد. بر اساس نفوذ بالای میدان قدرت، چنان سیاستگذاری و استراتژی در میدان‌هایی دیگر رخنه یافت. به عنوان نمونه می‌توان به تلاش‌ها برای افتتاح شبکه رادیویی اختصاصی جنوب کرمان در خرده‌میدان رادیو از میدان رسانه‌های عمومی اشاره کرد که حداقل از سال ۱۳۹۵ قابل پیگیری است (بنگرید به ارجاع به پایگاه خبری اینترنتی گنارصندل). چنانکه در بالا بررسی شد، رواج استفاده از نمادهایی که دارای مفاهیمی بینامتنی و نمادین در فرهنگ بومی جنوب کرمان هستند^۱ قابل زمینه‌یابی^۲ در این بستر و روند تاریخی بوده که بیش از یک نسل به درازا کشیده است.

شهر در این روند نسبتاً طولانی نقشی بنیادین و مرکزی داشته است. فضای شهری جیرفت بستری مناسب را برای ارتباط همیشگی و پیوستگی جاری عادت‌واره-میدان-سرمایه فراهم کرده است (نمودار ۱). پروژه‌هایی نسبتاً پرتعداد با استفاده از المان‌های نمادین برگرفته یا ملهم از میراث فرهنگی بومی در این شهر پیاده شده است. این به گونه‌ای بوده که امروزه می‌توان این عناصر را مسلط بر چشم‌انداز شهری جیرفت دانست. با ظهور گفتمان میراث فرهنگی جنوب کرمان و تقویت مفاهیم مرتبط در عادت‌واره جوامع منطقه، مدیریت فضای عمومی از عناصری پیوسته با سرمایه‌های اجتماعی محلی در شکل نمادهای فرهنگی مورد مطالعه بهره برد. این آثار فراورده مستقیم سرمایه‌های اجتماعی و جایگاهشان

۱- از نقشمایه‌ها و شکل‌های سنگ‌ساخته‌های کلریتی دوره آغازتاریخی حوضه هلیل‌رود گرفته تا پرندۀ کمزیل، درخت نخل و هلیل‌رود.

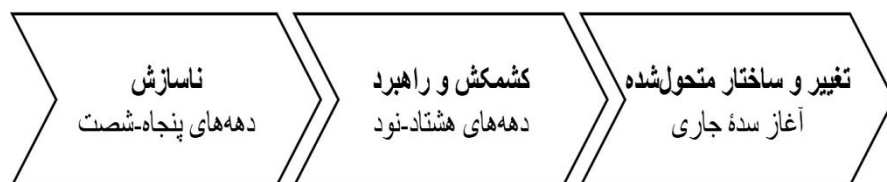
در عادت‌واره گروهی جوامع منطقه بودند. درعین حال، آنها بسیج این مفاهیم در درون میدان‌های گوناگون اجتماعی را بازتاب می‌دادند. به عبارت دیگر، آن عناصر شهری از سوی دیگر خود مروج گفتمان میراث فرهنگی متمایز منطقه و مفاهیم مرتبطش نیز بوده‌اند. شهر با فضاهای عمومیش ارزش‌ها و سرمایه‌های نوپدید اجتماعی این جوامع را به پدیده‌هایی همیشه‌حاضر در زیست روزمره ساکنانش بدل ساخت. برنامه‌ریزی توسعه فضای عمومی در این جریان نقشی محوری ایفا کرده و کالبد شهری در این موقعیت خود میدانی برای گسیل راهبردهای ممکن جهت نیل به اهداف و مطالبات گفتمان موردنظر بوده است.

نمودار ۱. چگونگی تعامل ابزارهای سه‌گانه تئوری عمل در افق‌های زمانی-مکانی مورد مطالعه (نویسنده)

به‌طور خلاصه، سرمایه‌های اجتماعی در دسترس جامعه در افق‌های زمانی-مکانی مورد مطالعه دربرگیرنده سه دسته از میراث فرهنگی (باستان‌شناختی، زیست‌محیطی و مذهبی) بوده است. این سرمایه‌ها از دهه ۸۰ خورشیدی (با پژوهش‌های علمی میدانی و نظری) و به‌ویژه دهه ۹۰ (بر اساس پروژه‌های شهرسازی بحث‌شده) مورد بهره‌برداری قرار گرفت. در این هنگام با تغییر ترکیب‌بندی سرمایه مذکور (به‌ویژه درباره پیشینه غنی زیست انسانی در این منطقه) امکانات و محدودیت‌های عادت‌واره کنشگران و تلقی افراد از هویت جیرفتی-جنوب‌کرمانیشان متحول شد. در همین راستا، مطالبات عاملان در

میدان‌هایی افزون بر علم و سیاست، یعنی هنر و رسانه طرح گردید. همانند عادت‌واره و سرمایه که در تعاملی مداوم قرار دارند، کنش و واکنش میان عادت‌واره و میدان دائمی است. این ارتباط دوسویه به واسطه سرمایه گسیل شده به میدان صورت می‌پذیرد که عامل ثبات یا تغییر ساختارهایش می‌گردد. مطالبات جوامع جنوب کرمان در بستر باورهای دگرزیک آنان در ارتباط با هویت مستقل، فرهنگ متمایز و اقتصاد مغفول‌مانده در سطح فرمانطقه‌ای رخ نمود که در شرایط ناسازش دهه‌های ۶۰-۵۰ شکل گرفته بودند. حال در وضعیت کشمکش، راهبرد گفتمان میراث فرهنگی در جنوب کرمان در جهت پاسخگویی به مطالبات و دستیابی به موقعیتی ممتاز مورد توجه قرار می‌گیرد. این استراتژی سرانجام (در آغاز سده ۱۵) در نتیجه رخنه موفق به میدان قدرت و طرح و تصویب تأسیس استان مجزایی در منطقه به ساختاری پذیرفته شده و جدایی‌ناپذیر از آن بدل می‌شود (بنگرید به نمودارهای ۱ و ۲).

نمودار ۲. روند تحول میدان‌های اجتماعی در کرمان جنوبی در نیم سده اخیر (نویسنده)

۷. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی پویایی‌های اجتماعی پس‌هویت‌سازی جمعی در روندی در زمانی پرداخت. با تأیید فرضیه تحقیق، تجربه منطقه جنوب کرمان در تأثیر عناصر شهری گرانبار از مفاهیم میراث فرهنگی و پیوسته با هویت تاریخی بر عادت‌واره طبقاتی و فردی افراد تحصیل کرده در میدان علم و سپس عموم گروه‌ها زمینه‌یابی شد. سپس بهره‌برداری متعاقب

از مجموعه‌ای از سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی نوپدید در میدان‌های اجتماعی، سیاسی، رسانه، هنر و قدرت بررسی گردید. بر این اساس، این پژوهش نمونه‌ای از پیوستگی هستی‌شناختی تمایلات و مواضع ذهنی افراد و ساختارهای عینی فضاهای اجتماعی را فراهم نموده است. نمادهای فرهنگی بکاررفته در فضای عمومی شهری می‌توانند از فرهنگ مادی دوران گذشته، نمادها و متون دینی، پدیده‌های طبیعی و زیست‌مندان گوناگون یک زیست‌بوم استخراج شده و به‌عنوان بخشی از راهبردهای کنشگران در سپهر اجتماعی تعریف شوند. میراث تاریخی محلی، زیست‌بوم دربرگیرنده استقرار انسانی و نظام‌های عقیدتی جوامع بومی به‌طور بالقوه امکان استخراج نمادهایی ملموس را می‌دهند که در چشم‌انداز شهری تجسد می‌یابند. این گامی حیاتی در برندسازی یک شهر شمرده می‌شود. بازتاب یافتن مفاهیم ریشه‌دار مربوط به گونه‌های فوق‌الذکر میراث فرهنگی در فضای عمومی می‌تواند زمینه‌ساز توسعه پایدار شهری قلمداد گردد. رویکردی روشمند در برنامه‌ریزی عملی شهری با گزینش عناصر شهری از هر یک از این سه گروه میراث‌های بومی در راستای نیل به این هدف حرکت می‌نماید. انتخاب آثار باستانی برای حضور مهم در فضای روزمره شهری به آگاهی‌بخشی درباره نقش آنها در زیست و هویت اجتماعی امروزی شهروندان و متعاقباً حفاظت پایدار از خود این آثار می‌انجامد. نمادهای میراث فرهنگی برگرفته از زیست‌بوم محلی می‌تواند در ارتقای گفت‌وگو اخلاق محیط‌زیستی در بین عموم مردم سودمند افتد. همچنین بهره‌گیری از نمادهای فرهنگی مستخرج از مراسم، سنت‌ها و متون مرتبط با ایدئولوژی‌ها و نظام‌های عقیدتی به‌طور بالقوه فرهنگ‌مدارا و زیست‌مسالمت‌آمیز را در محیط شهری عصر دیجیتال تقویت می‌کند. همه این استراتژی‌ها در راستای ژرف‌بخشی به محتوای عناصر شهر معاصر، تقویت هویت ملی، اقتصاد چندمنبعی و نهایتاً توسعه پایدار در ابعاد گوناگون کاربرد داشته و بنابراین به‌عنوان پارامترهایی در مدیریت توسعه فضایی شهری منظور می‌شوند.

بهره‌گیری از میراث فرهنگی در شهرسازی می‌تواند در روند هویت‌سازی جمعی به زیست اجتماعی شهروندان غنا بخشیده و حس تعلق آنان به یک افق زمانی-مکانی ویژه را

ژرفا بخشید. این پدیده‌ای است که امروزه در جوامع گوناگون جیرفت و استقرارگاه‌های پیرامونش در منطقه جنوب کرمان آشکار است. انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷، در کنار جنگ تحمیلی هشت ساله با عراق و پویایی‌های جمعیتی دهه‌های ۶۰ و ۷۰ سده پیشین خورشیدی به گسستگی عادت‌واره و ساختارهای سپهر اجتماعی در جنوب کرمان انجامید. این به معنای اختلال در منطق عمل در میدان قدرت و سازماندهی ساخت تازه قواعد عینی اجتماعی بود. در نتیجه، این فرایند با تغییر در محدودیت‌ها، امکان‌ها و امر خوشایند و مطلوب ذهنی کنشگران همراه شد. ناسازش در زیست اجتماعی دهه‌های ۵۰ و ۶۰ در میدان‌های گوناگون قدرت، فرهنگی و اجتماعی، شرایطی را فراهم کرد که جوامع جنوب کرمان در ساختار و نظم نوین اجتماعی فراتر از محدودیت‌های درونی شده پیشین برای دستیابی به موقعیت‌های بهتر بکوشند. این هنگام تغییر راهبردها در راه کشمکش برای تمایز و شکل‌گیری عادت‌واره‌های طبقاتی در جنوب کرمان بود. با توجه به آگاهی از آثار غنی فرهنگی در دل محوطه‌های باستانی منطقه در پی سیل و طغیان هلیل‌رود، تلاش‌ها در دهه ۸۰ با رخ نمودن سرمایه‌های تازه اجتماعی-اقتصادی وارد مرحله جدیدی شد. در پی راه یافتن میراث فرهنگی دوره آغازتاریخی حوضه هلیل‌رود به بازارهای مکاره سراسر دنیا، مشخص شد که قاجاق این مواد فرهنگی در سطحی چشمگیر صورت گرفته است. در این راه، برخی در پی بهره‌برداری از این سرمایه در جهت ارتقای موقعیت و موضع در میدان اقتصادی برآمده بودند. با ورود میدان قدرت (بخش‌های گوناگون حاکمیت از جمله سازمان‌های دولتی، قوه قضائیه و نیروی انتظامی) این فعالیت‌ها تا حد بالایی در جهت تقویت توازن و نظم جدید در فضای اجتماعی و ادامه ثبات وضع حاضر مهار شدند. این بار کنشگران بر اساس انگاره‌های بنیادین و ارتدکسی‌های میدان علمیه مطالعه و انتشار نویافته‌های باستانی حوضه هلیل‌رود دست زدند. در نتیجه راهبرد علمی بازسازی فرهنگ‌های دوره آغازتاریخی جنوب کرمان و مطرح شدن آن در جامعه دانشگاهی در سطحی فراملی، موضع خرده‌میدان باستان‌شناسی جنوب شرق ایران به‌طور کلی و حوضه

هلیل‌رود در جنوب کرمان به‌طور ویژه در میدان علم به‌شکل چشمگیر و کم‌سابقه‌ای بهبود یافت.

در گام بعد، کنشگران میدان سیاست از ارزش‌های نسبی این سرمایه‌های نمادین و فرهنگی در استراتژی‌هایشان برای دستیابی به موقعیت مطلوب در ساخت اجتماعی و تمایز طبقاتی بهره بردند. در خرده‌میدان‌های رسانه (مانند رادیو، روزنامه و تارنمای اینترنتی) گفتمان جنوب کرمان به‌عنوان هویتی متمایز مطرح شد که بر غنای فرهنگی و طبیعی در این منطقه تاکید می‌کرد. این راهبرد میدان قدرت - به‌عنوان پرنفوذترین فضای اجتماعی - افزون بر رسانه، در میدان هنر نیز رخنه کرد. از این رو، چنان‌که بحث شد، نقش‌مایه‌ها، موضوعات و شکل‌های به‌کاررفته در مناظر، تزئینات و مبلمان شهری جیرفت با استفاده از هنرهای گوناگون گرانبار از الگوها و مفاهیم این گفتمان در جهت هویت‌سازی جمعی هستند. چنانکه بحث شد، همه نمونه‌های روبرداشت مرتبط با آثار باستانی جنوب کرمان و تمدن آغازین منسوب به آن در فضای عمومی شهر جیرفت (۱۱ مورد) در بازه زمانی مورد مطالعه ما (اکثراً در دهه ۹۰ خورشیدی با تداوم تا سال‌های آغازین سده ۱۵) ساخته شده‌اند. این نکته گواه مبادرت به ادغام این نمادها و مفاهیم فرهنگی پس از آنها (سرمایه اجتماعی و نمادین مرتبط) در راهبردهای در دسترس جامعه است. شاید ادعا شود که تا پیش از دهه‌های ۸۰-۹۰ خورشیدی اساساً آگاهی عمومی در مورد فرهنگ کهن این منطقه وجود نداشت و بنابراین استدلال پیشین دچار اشکال است. اما باید در پاسخ یادآور شد که نمادهای فرهنگی به‌کاررفته در عناصر شهری جیرفت محدود به روبرداشت‌های آثار باستانی نبوده و دو دسته دیگر یعنی بازنمایی‌های ویژگی‌های شاخص زیست‌محیط بومی - حوضه آبریز پایین‌دست هلیل‌رود - (سه مورد) و مذهبی (سه مورد) را نیز در برمی‌گیرد. ساخت این آثار نیز به همان دوره برمی‌گردد و در واقع همه این پدیده‌ها بخشی از جریان اجتماعی واحدی بوده‌اند. جریانی که به بسیج سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی مرتبط با پیشینه کهن زیست انسانی و ویژگی‌های بومی و منابع غنی طبیعی متمایز از دیگر مناطق کرمان دست یازیده بوده است. در واقع میراث فرهنگی بومی نقشی مرکزی در گفتمان

هویت متمایز جنوب کرمان داشته است. داده‌های پژوهش حاضر از این گزاره از نمودهایی دیگر نیز پشتیبانی می‌کند و آن دو جنبه از حضور نمادهای میراث فرهنگی مرتبط با فرهنگ‌های باستانی و زیست‌بوم محلی در فضای عمومی شهر جیرفت است: مکان‌گزینی و کمیت آنها در فضای شهری. این عناصر از نظر مکان‌گزینی نیز در مهمترین محورهای رفت‌وآمد شهری، میدان‌های ورودی و مرکزی و در برابر ورودی اصلی سازمان‌ها و نهادهای رسمی شهرستان قرار دارند. همچنین این آثار نمادین با تعداد ۱۷ عدد فراوان‌ترین گونه عناصر شهری در این شهر کوچک هستند. نکات مذکور نشان‌دهنده جایگاه چشمگیر این آثار نمادین در شهر جیرفت هستند. مصاحبه‌های آزاد با جمعیت بومی متنوعی انجام شده که دربرگیرنده اقشار گوناگون اجتماعی می‌گردد. شگفت‌آور آنکه اکثریت قریب به اتفاق این جمعیت (فارغ از فاکتورهای سنی، جنسیتی و طبقات اجتماعی و اقتصادی) در دو زمینه هویت و وطن بر میراث باستانی و منابع طبیعی غنی که زیست‌محیط جنوب کرمان به‌طور تاریخی فراهم کرده به‌عنوان دو مفهوم بنیادین تأکید و تکیه می‌کنند.

انتخاب‌هایی از این دستدر منطقه جنوب کرمان، خواه سازماندهی‌شده و از سوی نهادها و سازمان‌ها (بهره‌گیری از رسانه‌های هنری گوناگون) و خواه فردی (نام‌گذاری واحدهای فروش و خدماتی خصوصی)، با تأکید بر سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی نهادینه‌شده^۱، عادت‌واره گروهی و متعاقباً با به‌خدمت‌گرفتن امکانات در مسیر کشمکش طبقاتی، نشان‌دهنده تمایل به تمایز فرهنگی است. نمادهای میراث فرهنگی نمود سرمایه نوپافته‌ای بودند که در میدان‌های اجتماعی، فرهنگی و نمادین سپهر اجتماعی برای ارتقاء موقعیت جوامع جنوب کرمان به‌کار گرفته شدند. این ترکیب‌بندی جدید سرمایه اجتماعی با خود مجموعه‌ای از توان‌های بالقوه را برای کنشگران ارمغان داشت که حاصلش فرمول‌بندی تازه امر ممکن و محتمل در عادت‌واره طبقاتی او و هویت‌سازی جمعی نوین فرد جیرفتی یا جنوب‌کرمانی بود. مفاهیم غنای باستان‌شناختی-زیست‌محیطی منطقه بخشی از عادت‌واره و هویت این جامعه شد و گواه روزمره آنها در فضای شهری در قالب

1. institutionalised cultural capital.

روبرداشت‌ها و دیوارنگاره‌های مورد بررسی بازتاب یافت. این عناصر شهری در عین اینکه خود بخشی از تجلی این عادت‌واره بودند، با حضور قابل توجه‌شان در فضای عمومی به آن تداوم می‌بخشیدند. موفقیت راهبرد میراث فرهنگی جنوب کرمان با شناسایی، معرفی و حفاظت از شواهدش در میدان‌های علمی (باستان‌شناسی، تاریخ، مطالعات میراث فرهنگی و زبان‌ها و تمدن‌های باستانی) و سیاسی (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، قوه قضائیه و نیروی انتظامی) به نفوذش در میدان‌های هنر (مجسمه‌سازی، نقاشی، خوشنویسی و فلزگری)، رسانه (رادیو جنوب کرمان، پایگاه‌ها و تارنماهای اینترنتی محلی و ملی) و قدرت (همراه با کنش نمایندگان بومی در مجلس شورای اسلامی، استانداری و سرانجام دولت) انجامید. رهاوردی ملموس از این روند در درازای بیش از یک نسل، تبدیل شدن گفتمان هویتی جنوب کرمان به ساختاری اجتماعی بود که با سرریز شدنش به میدان قدرت مطالبه تشکیل استان کرمان جنوبی (به عنوان موقعیتی ممتاز) را از حیطه محدودیت به دایره امکان وارد کرد (بنگرید به نمودارهای ۱ و ۲).

تعارض منافع

—

سپاسگزاری

شایان گفتن آنکه این نوشته بر اساس پیشنهادهای سازنده داوران ناشناسی بازنگری شده که سزاوار قدردانی بسیار هستند. ناگفته پیداست که مسئولیت این نوشته و سراسر کمبودهایش با نویسنده است.

Orcid

Hossein Habibi

<https://orcid.org/0000-0002-6853-0871>

منابع

- بلیکی، نورمن. (۱۳۸۴). طراحی پژوهش‌های اجتماعی، ترجمه حسن چاوشیان. تهران: نشر نی.
- حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سمت.
- شریفی، امید (تصحیح و شحیه). (۱۴۰۳). «سفرنامه فیروزمیرزا فرمانفرما»: روزنامه سفر جیرفت. تهران: ایرانشناسی.
- مجیدزاده، یوسف. (۱۳۸۰). آیا ارت خاستگاه تمدن سومری است؟ مدارک جدید از کناره هلیل رود: استان کرمان. باستان‌شناسی و تاریخ، ۱۶(۳۱)، ۱۳-۳.
- مجیدزاده، یوسف. (۱۳۸۲). جیرفت: کهنترین تمدن شرق. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- علیزاده، عباس. (۱۳۸۵). جیرفت: باستان‌شناسی یا باستان‌بافی. باستان‌پژوهی، ۱(۱)، ۵۰-۶۲.
- Alizadeh, A. (1385/2014). Jiroft: Archaeology or Pseudo-archaeology. *Bāstānpazhūhi*, 1(1), 50-62 (in Persian).
- Azarnoush, M. and Helwing, B. (2005). Recent Archaeological Research in Iran – Prehistory to Iron Age. *Archaeologische Mitteilungen aus Iran und Turan*, 37, 189-246.
- Blaikie, N. W. H. (1384/2005). *Designing Social Research: The Logic of Anticipation*, Transl. by H. Chavoshian. Nashr-e Ney (in Persian).
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. R. Nice (transl.). Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. R. Nice (transl.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *On Television and Journalism*. Pluto.
- Crossley, N. (2010). Social Class, in M. Grenfell (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 87-100. Acumen.
- Deer, C. (2010). Doxa, in M. Grenfel (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 119-130. Acumen.
- Desset, F. (2012). *Premières écritures iraniennes: Les systèmes proto-élamite et élamite linéaire*. Università degli Studi di Napoli 'L'Orientale', Dipartimento Asia Africa Mediterraneo Series Minor 76 (hal-03471089). <https://hal.science/hal-03471089>
- Dyke, Ch. (1995). Burdeauan Dynamics: The American Middle-Class Self-Constructs. in R. Shusterman (ed.). *Bourdieu: A Critical Reading*, pp. 192-213. Blackwell.
- Graham, H. (2020). Hysteresis & the Sociological Perspective in a Time of Crisis. *Acta Sociologica*, 63(4), 450-2.

- Grenfell, M. (2010). Introduction. in M. Grenfell (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 1–8. Acumen.
- Hafeznia, M. R. (1389/2010). *An Introduction to the Research Method in Humanities*. Samt (in Persian).
- Hansman, J. F. (1978). The Question of Aratta. *Journal of Near Eastern Studies*, 37(4), 331–36. <https://doi.org/10.1086/372671>
- Hardy, Ch. (2010). Hysteresis. in M. Grenfell (ed.), *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 131–148. Acumen.
- Madjidzadeh, Y. (1976). The Land of Aratta. *Journal of Near Eastern Studies*, 1(2), 105–13.
- Majidzadeh, Y. (1380/2001). Is Arrata the Origin of Sumerian Civilisation? New Evidence from Halil-rud Shores, Kerman Province. *Bāstān-šenāsivaTāriḵ*, 16(31), 3-13 (in Persian).
- Majidzadeh, Y. (2003a). La découverte de Jiroft. *Dossiers d'Archéologie*, 287, 18–63.
- Majidzadeh, Y. (2003b). La première campagne de fouilles à Jiroft dans le bassin du Halil Roud (janvier et février 2003). *Dossiers d'Archéologie*, 287, 64–75.
- Majidzadeh, Y. (1382/2003). *Jiroft: Most Ancient Oriental Civilisation*. Ministry of Culture Publication (in Persian).
- Majidzadeh, Y and Perrot, J. (2004). Récentes découvertes à Jiroft (Iran): résultats de la campagne de fouilles 2004 (note d'information). *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 148(3), 1105–17.
- Maton, K. (2010). Habitus. in M. Grenfell (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 49–66. Acumen.
- Moqaddam, A. (2009). Ancient Geometry and “*Proto-Iranian” Scripts: South Konar Sandal Mound Inscriptions, Jiroft. in C. Allison, A. Joisten-Pruschke, and A. Wendtland (eds.). *From Daēnā to Dīn: Religion, Kultur und Sprache in der iranischen Welt. Festschrift für Philip Kreyenbroek zum 60. Geburtstag*, pp. 53–103. Harrassowitz.
- Moore, R. (2010). Capital. in M. Grenfell (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 101–18. Acumen.
- Muscarella, O. W. (2005). Jiroft and “Jiroft-Aratta”. A Review Article of Yousef Majidzadeh, Jiroft: The earliest Oriental Civilization. *Bulletin of the Asia Institute*, 15, 173–98.
- Perrot, J. and Madjidzadeh, Y. (eds). (2003). *Jiroft, fabuleuse découverte en Iran* (Dossiers d'archéologie, 287). Editions Faton.
- Perrot, J. and Madjidzadeh, Y. (2005). L'iconographie des vases et objets en chlorite de Jiroft (Iran), *Paléorient*, 31, 123–52.
- Perrot, J. and Madjidzadeh, Y. (2005). L'iconographie des vases et objets en chlorite de Jiroft (Iran), *Paléorient*, 31, 123–52.
- Potts, D. T. (2004). Exit Aratta: Southeastern Iran and the Land of Marhashi. *Nāme-ye Irān-e Bāstān*, 4(1), 1–11.
- Potts, D. T. (2016). *The Archaeology of Elam: Formation and Transformation of an Ancient Iranian State* (2nd ed.). Cambridge University Press.

- Shanks, M. (2005). History of Social Practice, in C. Renfrew and P. Bahn (eds). *Archaeology: The Key Concepts*, pp. 179–81, Routledge.
- Sharifi, O. (ed.). (1403/2024). “Logbook of Firuz-Mirza Farmanfarma”: Daily Journal of Jiroft Trip. Irānšenāsi (in Persian).
- Shusterman, M. (1995). Introduction: Bourdieu as Philosopher. in R. Shusterman (ed.). *Bourdieu: A Critical Reading*, pp. 1–13, Blackwell.
- Smith, A. T. (2001). The Limitations of Doxa: Agency and Subjectivity from an Archaeological Point of View, *Journal of Social Archaeology*, 1(2), 155–71.
- Steinkeller, P. (1982). The Question of Marḥaši: A Contribution to the Historical Geography of Iran in the Third Millennium B.C., *Zeitschrift für Assyriologie*, 72, 237–65.
- Steinkeller, P. (2012). New light on Marḥaši and its contacts with Makkan and Babylonia, in J. Giraud and G. Gernez (eds). *Aux marges de l'archéologie: Hommages à Serge Cleuziou*, pp. 261–74, Travaux de la Maison René-Ginouvès 16.
- Taylor, Ch. (1995). To Follow a Rule, in R. Shusterman (ed.). *Bourdieu: A Critical Reading*, pp. 29–44, Blackwell.
- Thomson, P. (2010). Field. in M. Grenfell (ed.). *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, pp. 67–84, Acumen.
- Vallat, F. (1980). *Suse et l'Elam*, Recherche sur les grandes civilisations.
- Vallat, F. 1985. Éléments de géographie élamite (résumée), *Paléorient*, 11, 49–54.
- Vallat, F. (1993). *Les noms géographiques des sources suse-élamites*, Wiesbaden, RGTC 11.
- Vanstiphout, H. L. J. (1983). Problems in the “Matter of Aratta”. *Iraq*, 45(1), 35–42. doi:10.2307/4200175

اینترنتی

تارنمای خبری-تحلیلی کنارصندل: <http://konarsandal.ir/1395/03/06/> (تاریخ دسترسی: ۱۳ بهمن ۱۴۰۳).

استناد به این مقاله: حبیبی، حسین. (۱۴۰۴). نمادهای میراث فرهنگی در عناصر شهری و زمینه‌یابی نقش آن در هویت‌سازی جمعی؛ مطالعه موردی شهر جیرفت در منطقه جنوب کرمان، فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۱۰(۳۴)، ۱۸۹–۲۳۴.

Urban and Regional Development Planning is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.